

Czetter Ibolya

A szombathelyi dialektológiai szimpozionról

Tisztelt Olvasók!

*„Otthon vagy? Hol vagy »otthon«? Csak a nyelvben.
Minden más fonák, zavaros, homályos.
Mint egy barokk képen – arany keretben
Egy férfi –, idegen vagy és magános”
(Márai Sándor)*

Egy 2015. szeptember 2–4. között megrendezett eseményről, a magyar nyelvjáráskutatók tanácskozásáról számolok be, amelyre hatodik alkalommal került sor Szombathelyen, a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központjában. A rendezvény, amely *A magyar dialektológiai kutatások az ezredforduló után* címet kapta, alkalmat adott arra, hogy a dialektológusok bemutassák kutatásaikat, megvitassák a nyelvjáráskutatás helyzetét, és körvonalazzák jövőbeli teendőit.

Aszimpoziontörténete több évtizedes múltra, gazdag hagyományra tekint vissza. A rendezvény kezdeményezője 1981-ben a szombathelyi dialektológiai kutatóműhely is útjára bocsátó Nyelvtudományi Tanszék volt, és e rangos tudományos tanácskozás a hazai és a határon túli magyar nyelvjáráskutatás egyik legfontosabb rendezvényévé nőtte ki magát az elmúlt évtizedekben. Az első alkalommal megrendezett tanácskozáson 28 előadás hangzott el. Már akkor felvetődött, hogy a későbbiekben újra sort kerítenek az eseményre. Az első és a második szimpozionon a szomszédos országok magyar nyelvészei még alig-alig vettek részt, ugyanis nem volt lehetőségük arra, hogy eljőjenek. Szerencsére a rendszerváltás után az akadályok megszűntek, és egyre többen érkeztek a határon túlról is. Annál is inkább, mert talán kevésbé ismeretes az a tény, hogy nincs egyetlen olyan magyar nyelvjárási régió, amelynek nyelvjárásait csak Magyarországon beszélnek, olyan viszont több is van, amelyet csak a mai Magyarországon kívül beszélnek. Ha tehát a szomszédos országokban nem folyik magyar dialektológiai kutatás, akkor e sajátos helyzetű, használatú és számos érdekes vonást őrző nyelvjárások vizsgálata akkor is súlyos hátrányt szenved, ha magyarországi kutatók részt vállalnak a kutatásokban. A háromnapos tudományos tanácskozásra tehát nemcsak a hazai neves szakemberek jöttek el az ország szinte valamennyi egyeteméről, főiskolájáról, hanem a határainkon túl élő kutatók is, Felvidékről, Kárpátaljáról, Erdélyből, Vajdaságból, Horvátországból, Szlovéniából, Csehországból, sőt a fiatal generáció képviselőiben is szép számmal vettek részt doktoranduszok, egyetemi és főiskolai hallgatók.

A rendezvényt Vizi E. Szilveszter, a szimpozion fővédnöke nyitotta meg, köszöntőjében mindenekelőtt „Szent Márton városának polgárait” üdvözölte, majd egyebek mellett hangsúlyozta: a nyelv nélkülözhetetlen eszköze a kommunikációnak, gondolataink továbbadásának, egymás megértésének, és úgy is kell bánnunk vele. Kitért arra is, hogy az Európai Unió a különböző nemzetek, kultúrák szövetségeként létezik, vagyis alapvető jellemzője a megőrzendő sokszínűség. Ahogy magát a magyar nyelvet is a sokszínűség jellemzi. Bizonyíték erre „Kányádi Sándor bácsi négyesorosa”, a *Játszva magyarul*, amelyben többféle e hang bukkan föl, ráadásul jelentésmegkülönböztető szerepben. Vizi E. Szilveszter bevallotta, hogy ő csak egyféle e-t tud ejteni, de azért elmondta a megszívlelendő négyesorost: „Aki megért, / s megértet, / egy népet / megéltet”.

1. kép
Vizi E. Szilveszter megnyitja a VI. Dialektológiai Szimpozionot
(Fotó: Unger Tamás)

A tudományos tanácskozáson 75 előadás hangzott el: a három napon hét plenáris előadásra került sor. Kiss Jenő a mai magyar dialektológia helyzetéről tudományszociológiai megközelítésben adott áttekintő képet, előadásának fókuszában a magyar dialektológia művelésének és a dialektológiai képzésnek az intézményi, materiális és személyi feltételei, adottságai, továbbá a dialektológia nyelvtudománybeli megítélése állt. Juhász Dezső a magyar történeti dialektológiáról szólva azt vizsgálta, hogy a történeti örökség hogyan folytatódik és hogyan újul meg a 21. században, azaz milyen közegben fejlődik a modern magyar nyelvjárástörténet, tekintettel az új forrásokra, az új technológiákra, az új módszertanokra és tudományközi kapcsolatokra.

Molnár Zoltán előadásában röviden áttekintette az 1981-től napjainkig is tartó szombathelyi dialektológiai szimpozionok sorozatát, szólt a megrendezésükben közreműködő szervezetekről, intézményekről, résztvevői érdeklődésről, a tematikai bővülésről, az egyes tanácskozások szakmai hozamairól, egyéb jellemzőiről. Mindezzel megerősítette azokat a vélekedéseket, amelyek szerint a nagy múltú magyar dialektológia jelentős részévé váltak a szombathelyi szimpozionok, és jól jelzik ennek a kutatási-oktatási területnek a legújabb kori alakulását.

Sándor Anna a nyelvjáráskutatás és az anyanyelvoktatás kapcsolatáról szóló előadásában kifejtette, hogy az anyanyelvoktatás akkor lehet eredményes, ha az nem a diákok tényleges nyelvhasználata és a nyelvi környezet ellenében, hanem annak figyelembevételével történik. A szlovákiai magyar közösség nyelvhasználatában a nyelvjárás a domináns nyelvváltozat. Figyelmeztetett arra, hogy ezt a ténytet a tanterveknek, a tankönyveknek és természetesen magának az oktatásnak is figyelembe kell(ene) vennie – előadásának második részében a professzor asszony azokat a nyelvjáráskutatási eredményeket és feladatokat ismertette, amelyek elősegíthetik az anyanyelvoktatás hatékonyságának növelését és céljainak a megvalósítását. Pavol @igo a *Szláv nyelvatlász lexikai hungarizmusairól*, Lizanec Péter *A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótáráról*, Guttman Miklós és Hajba Renáta pedig a szombathelyi dialektológiai műhely történetéről és gyűjtéseiről tartotta meg összegező előadását.

A szimpozion programjában négy műhely kapott helyet. A műhelyelőadások tartalmukban és a kutatás módszerében szorosabban kapcsolódtak egymáshoz. Az első műhely témája a nyelvi revitalizáció és a dialektológia kapcsolata volt, a másodiké a Szögedi Szociolingvisztikai Interjú (SZÖSZI) nevezett kutatás, amely Magyarország egyik legnépesebb vidéki városának, a 160 ezres Szegednek a nyelvhasználati képét

kívánja megrajzolni, a harmadiké az informatizált nyelvjárási és névtani adatbázisok elemzése. E műhely a dialektológiában alkalmazott legújabb adatelemzési eljárások, illetve adattárépítési és -kezelési gyakorlatok mentén szerveződik. Konkrét kutatásokon keresztül mutatja be nyelvjárási adattárak, illetve helynévtárak aggregált elemzésének tanulságait, a korábbi és az újabb gyűjtésű nyelvjárási adatok összevetésének az eredményeit, a hanggal szinkronizált nyelvjárási adattárak akusztikai elemzésében rejlő lehetőségeket. A negyedik műhely témája a történeti dialektológia és szociolingvisztika kérdésköre volt. A műhely azokat az új törekvéseket igyekezett megjeleníteni, amelyek a korszerű történeti forráskiadások fellendülésével, a történeti nyelvföldrajz és történeti szociolingvisztika eszköztárának, módszertanának gyors fejlődésével új korszakot nyitott az egyre inkább interdiszciplinárisra váló tudományterületen.

A szekció-előadások tematikája ugyancsak változatosnak bizonyult: ismereteket szerezhettünk egy-egy nyelvjárási sajátosságairól, a nyelvföldrajzi kutatásokról, a nyelvek közötti kölcsönhatásokról, a tájnyelvi frazémák és a nyelvjárási attitűdök kérdésköréről, a regionális nyelvváltozatokról és az anyanyelvi oktatás összefüggéseiről, a dialektológia és a településtörténet kapcsolatáról stb. A tájnyelvi jelenségek értékeire már az iskolában fel kell hívni tanítványaink figyelmét, hiszen a nyelvjárási folyamatok jövőjét jelentősen befolyásolja az, hogy a fiatalabb nemzedék pozitívan vagy negatívan viszonyul-e a használatához. A konferencia második napján szakértők bevonásával egy kerekasztal-beszélgetésre került sor a Savaria Egyetemi Központ dísztermében, ahol a kiváló szakembereken kívül szombathelyi középiskolás diákokat is felfedezhettünk az érdeklődők közt. A kerekasztalt Kolláth Anna szervezte és vezette, a fő téma a nyelvjárási folyamatok és az oktatás kapcsolata volt. Az oktatási kérdésekben összehívott fórum megjelölte azokat a feltárandó, kutató témákat, területeket, amelyekkel a globalizálódó világban a kis nyelvek és a nyelvjárási folyamatok szerepéről további érdemi eszmecsere kezdemenyízhethetünk. A szimpoziumnak a konferencia zárónapján P. Lakatos Ilona összegező értékelése, vissza- és előre tekintése adott méltó keretet.

2. kép
Kerekasztal-beszélgetés Kolláth Anna vezetésével
(Fotó: Czika László)

Az előadások kötetben is napvilágot látnak, a kiadvány az NYME SEK Esztétikai, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének, valamint a Nyelvstratégiai Intézetnek a közös gondozásában jelenik meg. A szimpozium védnökei Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Vas Megyei Közgyűlés, a Nyugat-Magyarországi Egyetem, a Vas Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Egyesület, a Nemzetközi Visegrádi Alap és a Nemzeti Kulturális Alap voltak.

A nyelvjáráskutatók következő szombathelyi tanácskozására reményeink szerint 2019-ben kerül sor. A kultúrák dialógusa, anyanyelvünk értékeinek védelme több humántudomány kutatási tárgya lett, ezért szeretnénk kiszélesíteni a tudományos vizsgálatot néprajzi, történettudományi, irodalomtudományi vonatkozásokkal is.

Üdvözlettel:

Szombathely, 2015. november 8.

Czetter Ibolya
intézetigazgató, főiskolai tanár
NYME SEK, Esztétikai, Nyelv- és
Irodalomtudományi Intézet

Czetter, Ibolya: „Who understands and makes others understand...” – On the 4th Dialectology Symposium

Az írás szerzőjéről

Czetter Ibolya

Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ, Szombathely, Magyarország

czibolya[kukac]btk.nyme.hu

<https://orcid.org/0000-0001-9548-9547>